

УДК 343.7:349.4:341.9:338.43(477)

DOI <https://doi.org/10.32689/3083-7359.2026.2.6>

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ПРОТИДІЯ РЕЙДЕРСТВУ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ (ПЕРЕГОВОРНИЙ РОЗДІЛ 11 «СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ТА РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ»)

Т. В. Дуюнова

CRIMINAL-LAW COUNTERING OF RAIDING IN UKRAINE'S AGRICULTURAL SECTOR IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION (NEGOTIATION CHAPTER 11 "AGRICULTURE AND RURAL DEVELOPMENT")

Tetiana Duiunova

Анотація. Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі кримінально-правової охорони земель сільськогосподарського призначення та об'єктів агропромислового комплексу України в контексті виконання Україною зобов'язань за переговорним розділом II «Сільське господарство та розвиток сільських територій» у межах вступу до Європейського Союзу.

Проблемою, на вирішення якої спрямовувалося це дослідження, є з'ясування того, наскільки чинна система кримінально-правових норм, якими охороняються земельні відносини (статті 197-1, 199, 205-1, 206, 206-2, 358 Кримінального кодексу України), відповідає вимогам *acquis* ЄС щодо прозорості ринку землі, захисту права власності та протидії корпоративним поглинанням, а також у визначенні практичних механізмів протидії рейдерству на об'єктах агропромислового комплексу в умовах воєнного стану.

Суть отриманих результатів полягає у встановленні системних вад чинного кримінального законодавства – розпорошеності складів кримінальних правопорушень, пов'язаних із рейдерством, між різними розділами Особливої частини Кримінального кодексу України, неузгодженості санкцій статей 205-1, 206 та 206-2, високого рівня латентності земельних кримінальних правопорушень – та у формулюванні пропозицій щодо вдосконалення кримінально-правового механізму захисту земельних відносин з урахуванням права ЄС і позитивного зарубіжного досвіду.

Завдяки поєднанню системно-структурного, статистичного та порівняльно-правового підходів ці результати дозволили виявити прогалини кримінально-правової охорони земель, які не охоплюються традиційним (вузьким) розумінням рейдерства, зокрема у сфері використання підставних осіб, фіктивного банкрутства та маніпуляцій з державними реєстрами. Отримані результати пояснюються перехідним характером земельної реформи в Україні, відкриттям ринку землі з 2021 року та послабленням інституційного контролю в умовах повномасштабної війни.

Результати можуть бути використані на практиці правотворчими органами під час гармонізації Кримінального кодексу України з правом ЄС у межах розділу II, а також правоохоронними органами під час кваліфікації кримінальних правопорушень, пов'язаних із протиправним заволодінням землями агропромислового комплексу.

Ключові слова: євроінтеграція, переговорний розділ II, кримінальне право, земельні відносини, рейдерство, агропромисловий комплекс, ринок землі, гармонізація законодавства.

Abstract. The object of the study is the social relations arising in the process of criminal-law protection of agricultural land and agro-industrial complex facilities in Ukraine in the context of Ukraine's obligations under negotiation Chapter II "Agriculture and Rural Development" within the EU accession process. The problem addressed is the extent to which the current system of criminal-law norms protecting land relations (Articles 197-1, 199, 205-1, 206, 206-2, 358 of the Criminal Code of Ukraine) corresponds to the requirements of the EU *acquis* on land-market transparency, protection of property rights and countering corporate takeovers, and the identification of practical mechanisms for countering raiding at agro-industrial facilities under martial law. The essence of the results obtained consists in establishing systemic shortcomings of the current criminal legislation – the dispersion of raiding-related offences across different sections of the Special Part of the Criminal Code, the inconsistency of sanctions under Articles 205-1, 206 and 206-2, and the high latency of land-related criminal offences – and in formulating proposals for improving the criminal-law protection of land relations in light of EU law and positive foreign experience. Through a combination of systemic-structural, statistical and comparative-legal approaches, these results made it possible to identify gaps in the criminal-law protection of land that fall outside the narrow understanding of raiding, in particular the use of nominee persons, fictitious bankruptcy and manipulation of state registers. The results obtained are explained by the transitional character of Ukraine's land reform, the opening of the land market in 2021, and the weakening of institutional control under full-scale war. The results can be applied by law-making bodies when harmonising the Criminal Code of Ukraine with EU

law under Chapter 11, and by law-enforcement bodies when qualifying criminal offences related to the unlawful seizure of agro-industrial land.

Key words: European integration, negotiation Chapter 11, criminal law, land relations, raiding, agro-industrial complex, land market, legislative harmonisation.

1. Вступ. Станом на 2026 рік Україна перебуває у практичній фазі переговорів про вступ до Європейського Союзу. У березні 2026 року Європейська Комісія передала українській стороні проекти умов закриття кластерів № 3 «Конкурентоспроможність та інклюзивний розвиток», № 4 «Зелений порядок денний та стале з'єднання» та № 5 «Ресурси, сільське господарство та політика згуртованості», що означає наявність умов для переговорів за всіма шістьма кластерами, необхідними для вступу [1]. Кластер № 5 об'єднує п'ять переговорних розділів – 11 «Сільське господарство та розвиток сільських територій», 12 «Безпечність харчових продуктів, ветеринарна та фітосанітарна політика», 13 «Рибальство та водний промисел», 22 «Регіональна політика» та 33 «Фінансові та бюджетні положення» [2].

Саме розділ 11 є одним із найбільш містких за обсягом *acquis* ЄС і одночасно одним із найбільш чутливих для української економіки, позаяк сільське господарство залишається базовою галуззю експортного потенціалу держави навіть в умовах повномасштабної збройної агресії, а від успішності переговорів за цим розділом безпосередньо залежить соціально-економічний стан сільських територій [3; 4].

Актуальність теми дослідження зумовлена поєднанням двох процесів, які на перший погляд належать до різних галузей права, але у практичній площині є нерозривно пов'язаними.

З одного боку, це євроінтеграційний процес адаптації законодавства України до права ЄС за розділом 11, у межах якого Україна вже отримала 11 ключових бенчмарків, а Національна програма адаптації передбачає 130 цілей та імплементацію 177 актів права Європейського Союзу [5]. З іншого боку, це реальний стан кримінально-правової охорони земельних відносин та об'єктів агропромислового комплексу, який після відкриття ринку землі сільськогосподарського призначення з 1 липня 2021 року та в умовах воєнного стану зазнає підвищеного тиску з боку протиправних посягань, що об'єднуються узагальнювальним, хоча й не легальним, поняттям «рейдерство» [6; 7].

Інституційна гармонізація аграрного законодавства сама собою не здатна дати практичного ефекту без паралельного забезпечення дієвого кримінально-правового захисту права власності на землю та корпоративних прав

аграрних товаровиробників, тоді як науково обґрунтована основа для внесення відповідних змін до Кримінального кодексу України, узгоджених як із логікою розділу 11, так і з реальною слідчою та судовою практикою, наразі відсутня. Саме тому дослідження кримінально-правових засобів протидії рейдерству на об'єктах агропромислового комплексу в контексті виконання розділу 11 є актуальним.

Огляд літератури засвідчує, що проблематика рейдерства та кримінально-правової охорони земельних відносин перебуває у стійкому науковому фокусі, однак розробляється переважно паралельними напрямками, які рідко перетинаються з євроінтеграційною проблематикою.

Найбільш фундаментальний внесок у дослідження кримінальної відповідальності за самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво (ст. 197-1 КК України) належить О. О. Дудорову та Р. О. Мовчану, які в однойменній монографії системно узагальнили законодавство, доктрину й правозастосовну практику у сфері земельних кримінальних правопорушень, простеживши їхню еволюцію від початкової редакції статті до сучасного стану [8]. Р. О. Мовчан окремо довів, що кваліфікуючі ознаки частини другої статті 197-1 КК України – зокрема вчинення діяння щодо земель з особливим правовим режимом – потребують законодавчого уточнення, оскільки віднесення прибережних захисних смуг до відповідної категорії земель на практиці породжує суперечливу кваліфікацію [9].

Дещо іншим шляхом пішла О. О. Пенязькова, яка в дисертаційному дослідженні здійснила критичний аналіз теоретичного й емпіричного матеріалу щодо кримінально-правової охорони земель в Україні та на цій основі запропонувала зміни до законодавчих конструкцій відповідних складів кримінальних правопорушень – тобто, на відміну від суто правозастосовного (тлумачного) підходу Р. О. Мовчана, дійшла висновку про необхідність втручання самого законодавця [10]. Порівняльно-правовий вимір цієї проблематики розкрито в більш ранній праці Р. О. Мовчана, присвяченій кримінально-правовій охороні земельних ресурсів за законодавством країн Західної Європи: автор звертає увагу на відсутність єдності серед парламентаріїв країн романо-германської правової сім'ї щодо антисупільної спрямованості земельних зло-

чинів і щодо того, якій галузі законодавства – кримінальній чи природоохоронній – має бути довірено їх регулювання [11], що прямо перегукується з висновком цього дослідження про функціональну, а не суто каральну логіку *acquis* ЄС у земельній сфері (підрозділ 3.1).

Класифікацію рейдерства (відповідних кримінальних правопорушень і елементи їхніх криміналістичних характеристик) дослідила В. О. Гусева, зосередившись на наслідках протиправного поглинання підприємств і сільськогосподарських земель для міжнародної інвестиційної репутації України [12]. Суміжний, інституційно орієнтований підхід застосовано в дослідженні кримінально-правової оцінки зловживань державних реєстраторів у контексті протидії рейдерству, де здійснено кримінально-правову характеристику поведінки посадових осіб реєстраційної системи під час реалізації протиправних схем заволодіння підприємствами та нерухомим майном [13]; цей висновок безпосередньо підтверджує тезу, обстоювану в цьому дослідженні (підрозділ 3.4), про те, що дієвість кримінально-правового механізму визначається спроможністю реєстраційних інституцій не меншою мірою, ніж текстом кримінального закону.

Питання форм і видів вини у кримінальних правопорушеннях проти земельних ресурсів України розкрито крізь призму дискусії щодо суб'єктивної сторони складу відповідних діянь [14]. Практичні аспекти захисту агробізнесу від рейдерства висвітлено в межах фахової юридичної періодики з акцентом на договірні та процесуальні інструменти [15].

Методологічні засади гармонізації національного законодавства з правом ЄС, включно з розмежуванням понять адаптації, апроксимації та гармонізації, узагальнено Н. М. Пархоменко [16]; прикладом галузевого застосування цієї методології безпосередньо до кримінального права є дослідження А. В. Кебус, яка на прикладі приведення кримінально-правового захисту персональних даних у відповідність до стандартів GDPR показала, що адаптація кримінального закону до вузької сфери *acquis* ЄС на практиці вимагає не точкової зміни однієї статті, а перегляду суміжних інститутів Особливої частини [17] – методологічний висновок, застосовний і до земельної сфери, розглянутої в цьому дослідженні.

Водночас критичний аналіз наведених джерел дозволяє виявити невирішені частини проблеми.

Жодна з опрацьованих праць не розглядає системно взаємозв'язок між конкретним

змістом переговорного розділу 11 – зокрема вимогами щодо прозорості реєстрів, незалежності контрольних органів та захисту прав землевласників – і станом кримінально-правової охорони земельних відносин в Україні. Крім того, наявні дослідження рейдерства здебільшого обмежуються або суто кримінально-правовим, або суто криміналістичним аналізом, залишаючи поза увагою кількісне зіставлення динаміки ринку землі (за даними Держгеокадастру та Київської школи економіки) з динамікою кримінальних проваджень за «рейдерським блоком» статей КК України.

Порівняльно-правовий матеріал щодо зарубіжного досвіду протидії земельному рейдерству, своєю чергою, рідко пов'язується з конкретними *acquis*-орієнтованими рекомендаціями для українського законодавця. Ці питання залишилися не вирішеними тому, що дослідження євроінтеграційної та кримінально-правової проблематики традиційно здійснюються представниками різних наукових шкіл – фахівцями з міжнародного (європейського) права та фахівцями з кримінального права, – які вкрай рідко об'єднують предмет свого аналізу в межах однієї роботи.

Систематизація виявлених локальних прогалин дозволяє сформулювати загальну невирішену проблему: відсутність цілісної кримінально-правової концепції протидії рейдерству на об'єктах агропромислового комплексу, яка була б узгоджена з вимогами переговорного розділу 11 та спиралася на об'єктивні статистичні й порівняльно-правові дані.

Метою дослідження є виявлення закономірностей взаємозв'язку між процесом виконання Україною зобов'язань за переговорним розділом 11 «Сільське господарство та розвиток сільських територій» і станом кримінально-правової охорони земельних відносин (наукова частина), а також розроблення пропозицій щодо вдосконалення кримінального законодавства України у сфері протидії рейдерству на об'єктах агропромислового комплексу з урахуванням *acquis* ЄС і позитивного зарубіжного досвіду (практична частина). Це дасть можливість сформулювати науково обґрунтовані рекомендації для законотворчої та правозастосовної діяльності в умовах активної фази переговорів про вступ до ЄС.

Для досягнення мети були поставлені такі задачі:

проаналізувати зміст і структуру переговорного розділу 11 та ті його вимоги, що безпосередньо чи опосередковано стосуються охорони права власності на землю;

здійснити кримінально-правову характеристику кримінальних правопорушень у сфері земельних відносин за Кримінальним кодексом України;

дослідити статистичні показники поширення рейдерства на об'єктах агропромислового комплексу в Україні; проаналізувати зарубіжний досвід кримінально-правової протидії рейдерству та земельним злочинам;

сформулювати пропозиції щодо вдосконалення кримінального законодавства України у світлі вимог євроінтеграції.

2. Матеріали і методи. Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у зв'язку з кримінально-правовою охороною земель сільськогосподарського призначення та об'єктів агропромислового комплексу України в умовах євроінтеграційних процесів.

Основна гіпотеза дослідження полягає в тому, що гармонізація кримінального законодавства України з *acquis* ЄС у межах переговорного розділу 11 потребує не лише технічної імплементації аграрних директив і регламентів, а й системного перегляду кримінально-правових засобів захисту права власності на землю та корпоративних прав аграрних товаровиробників.

Дослідження свідомо обмежене аналізом норм Особливої частини Кримінального кодексу України, а також окремого інституту Загальної частини – заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб (розділ XIV-1 КК України), – і не охоплює детально адміністративно-правові, цивільно-правові й процесуальні засоби захисту земельних прав, які можуть становити предмет окремого дослідження.

Для проведення дослідження застосовано комплекс загальнонаукових і спеціально-юридичних методів. Діалектичний метод використано для розкриття взаємозв'язку євроінтеграційних та кримінально-правових процесів у їхньому розвитку. Історико-правовий метод застосовано для простеження еволюції кримінально-правової охорони земельних відносин від мораторію на відчуження земель до відкриття ринку землі 2021 року. Формально-юридичний (догматичний) метод використано для аналізу змісту статей 197-1, 199, 205-1, 206, 206-2 та 358 Кримінального кодексу України. Порівняльно-правовий метод застосовано для зіставлення підходів до кримінально-правового регулювання земельних і корпоративних посягань в Україні та в окремих зарубіжних юрисдикціях (Австрія, Франція та інші держави, досвід яких узагальнено в цитованих джерелах). Системно-структурний метод використано для

виявлення місця «рейдерського блоку» статей у системі Особливої частини КК України. Описово-статистичний метод застосовано для якісного опрацювання окремих показників даних Держгеокадастру, аналітичного огляду Київської школи економіки щодо ринку землі та судової статистики земельних спорів (без побудови зведених багаторічних рядів динаміки, що є напрямом подальшого дослідження). Метод правового моделювання використано для формулювання пропозицій *de lege ferenda*.

Емпіричну базу дослідження становлять чинні нормативно-правові акти (Кримінальний кодекс України, Угода про асоціацію між Україною та ЄС, матеріали переговорної позиції за розділом 11), офіційні звіти Кабінету Міністрів України та профільних міністерств, дані Держгеокадастру за 2021–2026 роки, судова статистика, а також наукові публікації українських і зарубіжних дослідників 2018–2026 років.

3. Результати та обговорення

3.1. Переговорний розділ 11 «Сільське господарство та розвиток сільських територій» у структурі вступного процесу України до ЄС. Переговорний процес про вступ до Європейського Союзу структуровано за методологією 2020 року у шість тематичних кластерів: «Основи», «Внутрішній ринок», «Конкурентоспроможність та розвиток інклюзивності», «Озеленення, сталий транспорт та енергетика», «Ресурси, сільське господарство та політика згуртованості» і «Зовнішні відносини»; жоден розділ не закривається остаточно до завершення переговорів за кластером [1].

Розділ 11 входить до п'ятого кластеру разом із розділами 12, 13, 22 та 33, що відображає взаємопов'язаність аграрної, продовольчої, рибальської, регіональної та бюджетної політик ЄС [2]. За підсумками офіційного скринінгу законодавства, який тривав із липня 2024 року, Європейська Комісія підготувала звіт із рекомендаціями щодо подальшої імплементації права ЄС в аграрному секторі [2], а з травня 2025 року Уряд України готує Національну програму адаптації законодавства до *acquis* ЄС [1]. У березні 2026 року Єврокомісія передала Україні проекти умов закриття, зокрема й за кластером № 5, що свідчить про перехід переговорів у практичну фазу за всіма шістьма кластерами [1; 18].

Змістовно розділ 11 охоплює регулювання спільної аграрної політики, стандартів якості та маркування сільськогосподарської продукції, підтримки сільського розвитку, а також – що є принципово важливим для цього дослі-

дження – прозорості функціонування ринку землі та інституційної спроможності органів, що адмініструють земельні відносини.

Національна програма адаптації визначає 130 цілей та імплементацію 177 актів права ЄС саме за цим кластером, а серед пріоритетів на найближчий період названо завершення гармонізації законодавства щодо благополуччя тварин, розвиток системи офіційного контролю, реформування компетентних органів та впровадження європейських підходів до засобів захисту рослин [5].

Фінансовим підґрунтям виконання цих зобов'язань є інструмент Ukraine Facility обсягом 50 млрд євро на 2024–2027 роки, План якого визначає 69 реформ і 10 інвестицій зі 146 якісними й кількісними індикаторами у 15 сферах, включно із сільським господарством, при цьому виплати здійснюються за умови досягнення індикаторів [1]. Аналітичні оцінки німецько-українського агрополітичного діалогу вказують, що безпосередні наслідки вступу до ЄС для аграрного сектору охоплюють не лише зміну тарифного регулювання, а й підвищені вимоги до інституційної спроможності держави забезпечувати дотримання встановлених правил на землі, включно з ефективним правовим захистом учасників ринку [19].

Принципово, що *acquis* розділу 11 безпосередньо не містить кримінально-правових норм: інструменти ЄС у цій сфері – регламенти й директиви щодо спільної аграрної політики, розвитку сільських територій, якості продукції. Проте функціонування прозорого й передбачуваного ринку сільськогосподарських земель, якого вимагає розділ 11, структурно неможливе без ефективного захисту права власності, включно з кримінально-правовим. У державах – членах ЄС стабільність земельних і корпоративних відносин забезпечується не окремим «антирейдерським» законом, а системною дією загальних норм про злочини проти власності, шахрайство, зловживання довірою та корпоративні злочини, підкріплених дієвими реєстровими й нотаріальними гарантіями [20; 21].

Хоча *acquis* розділу 11 не встановлює спеціальних кримінально-правових вимог щодо рейдерства і не міститься в жодному відомому скринінговому звіті чи переговорній позиції, належний кримінально-правовий захист земельних і корпоративних прав є загальною інституційною передумовою ефективного функціонування прозорого ринку сільськогосподарських земель, а отже – опосередковано й функціонально пов'язаний із практичним виконанням Україною зобов'язань за розділом

11, навіть за відсутності прямої норми *acquis*, яка б пов'язувала закриття розділу з кримінально-правовою протидією рейдерству.

3.2. Кримінально-правова характеристика кримінальних правопорушень у сфері земельних відносин за Кримінальним кодексом України. Чинний Кримінальний кодекс України не містить окремого розділу, присвяченого земельним кримінальним правопорушенням: відповідні склади розпорошені між розділом VI Особливої частини «Кримінальні правопорушення проти власності» та розділом VII «Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності».

Базовою нормою є стаття 197-1 КК України «Самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво». За частиною першою цієї статті самовільне зайняття земельної ділянки, яким завдано значної шкоди її законному володільцю або власнику, карається штрафом від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або пробацийним наглядом на строк до двох років – цей вид покарання запроваджено Законом України від 23 серпня 2023 року № 3342-ІХ, який набрав чинності 28 березня 2024 року й поширюється більш як на 140 статей Кримінального кодексу України [22; 23].

Кваліфікований склад за частиною другою – вчинення діяння особою, раніше судимою за цією статтею, групою осіб або щодо особливо цінних земель, земель в охоронних та санітарно-захисних зонах – передбачає більш суворе покарання у вигляді обмеження волі на строк від двох до чотирьох років або позбавлення волі на строк до двох років [24; 23].

Стаття 197-1 КК України встановлює відповідальність за два самостійні, хоча й пов'язані між собою, склади кримінального правопорушення: самовільне зайняття земельної ділянки, яким завдано значної шкоди її законному володільцю або власнику (частини перша – друга), та самовільне будівництво будівель або споруд на вже самовільно зайнятій земельній ділянці (частини третя – четверта) [25; 26]. Відповідно, для настання відповідальності за частиною першою статті вчинення подальшого самовільного будівництва не є обов'язковою ознакою складу кримінального правопорушення: самовільне зайняття ділянки, яким завдано значної шкоди, утворює закінчений склад незалежно від того, здійснювалося на ній будівництво чи ні. О. О. Дудоров та Р. О. Мовчан у фундаментальній монографії, присвяченій кримінальній відповідальності за земельні кримінальні правопорушення, системно простежили ево-

люцію статті 197-1 КК України та виявили низку проблем правозастосування цієї норми, які потребують подальшого наукового осмислення й, у частині випадків, законодавчого уточнення [8].

Зауважимо, що навіть кваліфікований склад частини другої статті 197-1 КК України, який мав би посилювати охорону земель з особливим правовим режимом, застосовується непослідовно: Р. О. Мовчан на прикладі прибережних захисних смуг довів, що суди по-різному вирішують питання про віднесення конкретної земельної ділянки до відповідної охоронюваної категорії, а це прямо впливає на кваліфікацію діяння за частиною першою або частиною другою статті [9]. У свою чергу, О. О. Пенязькова, здійснивши критичний аналіз теоретичного й емпіричного матеріалу щодо кримінально-правової охорони земель в Україні, дійшла більш радикального висновку про необхідність зміни самих законодавчих конструкцій відповідних складів кримінальних правопорушень, а не лише уточнювального тлумачення чинних норм [10]. Це дослідження містить висновок, що подальший розвиток статті 197-1 КК України навряд чи можливий у межах суто правозастосовного тлумачення без законодавчого втручання, узгодженого із загальною систематизацією «рейдерського блоку» статей.

Другий блок норм, який доктрина умовно об'єднує поняттям «рейдерський», утворюють статті 205-1 (підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичної особи – підприємця), 206 (протидія законній господарській діяльності) та 206-2 (протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації) КК України. У науковій літературі виокремлюють вузьке, широке та найбільш широке розуміння переліку кримінальних правопорушень, якими кваліфікуються дії рейдерів, причому для цілей комплексного аналізу найбільш продуктивним визнається широке розуміння, яке охоплює саме зазначені статті [27].

Аналіз практики призначення покарань за цими статтями виявляє системний недолік: неузгодженість тяжкості кримінального правопорушення та суворості санкції – за формально нетяжкий злочин може призначатися покарання, неспівмірне з реальною суспільною небезпекою рейдерського захоплення майнового комплексу [27]. Емпіричні дані щодо застосування статті 206 КК України засвідчують, що в правозастосовній практиці це кримінальне правопорушення фіксується

вкрай рідко, а з урахуванням високого рівня латентності господарських злочинів протидія законній господарській діяльності залишається однією з найменш ефективно переслідуваних категорій злочинних посягань [28].

Криміналістична класифікація кримінальних правопорушень, пов'язаних із рейдерством, доводить, що наслідками протиправного поглинання підприємств і сільськогосподарських земель, порушення прав засновників, учасників та акціонерів стає не лише майнова, моральна й фізична шкода безпосереднім потерпілим, а й зниження авторитету українських суб'єктів господарювання як учасників міжнародних економічних відносин, що прямо шкодить перспективам залучення іноземних партнерів [12].

Окремою теоретичною проблемою залишається встановлення форми вини у кримінальних правопорушеннях проти земельних ресурсів: наукова дискусія точиться навколо термінологічного позначення різного психічного ставлення особи до суспільно небезпечного діяння та його наслідків у формі умислу чи необережності, що має пряме прикладне значення для кваліфікації дій службових осіб органів земельних ресурсів, причетних до незаконної перереєстрації прав [14]. Допоміжну роль у структурі протидії рейдерству відіграє стаття 358 КК України (підроблення документів), яка традиційно застосовується для кваліфікації дій із виготовлення підроблених правовстановлюючих документів на земельні ділянки.

Крім того, до підприємств, використаних як інструмент рейдерського захоплення земель АПК, теоретично можуть застосовуватися заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб, передбачені розділом XIV-1 Загальної (а не Особливої) частини КК України [23].

3.3. Рейдерство на об'єктах агропромислового комплексу: масштаб явища та статистичні тенденції. Відкриття ринку землі сільськогосподарського призначення з 1 липня 2021 року докорінно змінило конфігурацію ризиків протиправного заволодіння землею.

За даними фінального аналітичного огляду Київської школи економіки, за період з 1 липня 2021 року по 31 травня 2025 року в Україні сформувалася стійка динаміка укладення угод купівлі-продажу земельних ділянок, яка вимірюється сотнями тисяч гектарів на рік, а загальний обсяг угод на ринку землі сільськогосподарського призначення у 2026 році перетнув позначку в один мільйон гектарів [29].

За офіційною статистикою Держгеокадастру, лише у 2025 році в Україні реалізовано понад 356 тисяч гектарів сільськогосподарських земель, які до відкриття ринку перебували під дією мораторію, за середньої вартості 57,4 тисячі гривень за гектар [30; 31]. Паралельно тривала масштабна цифровізація земельних відносин: до Державного земельного кадастру у 2025 році внесено 446 меж адміністративно-територіальних одиниць, понад 41 тисячу функціональних зон та більш як 128 тисяч земельних ділянок, права на які виникли до 2013 року, а загалом – понад 500 тисяч земельних ділянок [30; 31].

Такий стрімкий обіг земельних прав, накладений на воєнний стан, об'єктивно створює сприятливе середовище для протиправних посягань, оскільки традиційні інструменти контролю (особиста присутність власника, паперовий документообіг, стабільність кадрового складу реєстраційних органів) послаблюються.

Судова практика підтверджує стійкий, хоч і кількісно помірний, потік земельних спорів навіть на тлі загального скорочення надходження справ: лише в одному з господарських судів областей у першому кварталі 2025 року на розгляді перебувало 163 справи й матеріали щодо земельних спорів, з яких 67 надійшли безпосередньо у звітному кварталі [32].

Показовим (хоча й одиничним) прикладом інституційної слабкості механізмів протидії є справа щодо ринку «Столичний» у Київській області: Національне антикорупційне бюро України впродовж п'яти років розслідувало обставини незаконного заволодіння 18 гектарами землі вартістю понад 160 мільйонів гривень, а станом на вересень 2025 року про підозру повідомлено шістьом особам, включно з колишнім народним депутатом та ексочільником обласного управління Держгеокадастру; за повідомленнями медіа, станом на середину 2026 року фінальна редакція підозри на той момент не містила визначення формально визнаних потерпілих [33]. Ця справа є ілюстрацією однієї зі схем земельного рейдерства, узагальнених у доктрині: розірвання договорів оренди земельних ділянок чи часток (паїв) із подальшою перереєстрацією прав оренди через підконтрольних державних реєстраторів або нотаріусів, а також ініціювання процедури банкрутства, визнаної господарським судом неспроможності боржника відновити платоспроможність, як інструменту витіснення законного власника чи орендаря [6]; водно-

час висновки одного резонансного кейсу не замінюють системного емпіричного аналізу на основі репрезентативної вибірки судових рішень і кримінальних проваджень.

В умовах воєнного стану ці ризики системно посилюються через вимушене переміщення власників, керівників і працівників аграрних підприємств, а також втрату або обмежений доступ до первинної правовстановлюючої документації [7].

3.4. Зарубіжний досвід кримінально-правової протидії рейдерству та земельним посяганням. Порівняльно-правовий аналіз має особливе методологічне значення для вдосконалення національного кримінального законодавства, оскільки вивчення зарубіжного досвіду дозволяє повніше усвідомити специфічні риси й вади власної правової системи саме через зіставлення з іншими системами. Досвід окремих держав – членів ЄС (Польщі, Чехії, Литви, Болгарії) щодо регулювання ринку земель сільськогосподарського призначення показує, що функції обмеження спекулятивного обігу землі, контролю за цільовим використанням і збереженням родючості ґрунтів та контролю за набуттям права власності іноземними особами покладено переважно на спеціалізовані земельні установи, а не на кримінально-правові заборони як такі [21].

У державах – членах ЄС протидія недружнім поглинанням і захопленню активів, включно із земельними, здебільшого не виокремлена в самостійний склад «рейдерства», а забезпечується сукупною дією загальних кримінально-правових норм про шахрайство, зловживання довірою, підроблення документів і корпоративні злочини, підкріплених адміністративними механізмами контролю за реєстрацією прав. Водночас окремі неєвропейські юрисдикції виробили спеціалізовані інструменти протидії недружнім злиттям і поглинанням: законодавство Австралії про цінні папери та інвестиції (Закон 2001 року) містить розгалужений механізм регулювання поглинань, характеристику й можливості запозичення якого для українських умов розглянуто в доктрині адміністративно-правового забезпечення протидії рейдерству [20].

Узагальнений досвід боротьби з кримінальними правопорушеннями у земельних відносинах у зарубіжних правовпорядках, викладений у профільному науковому віснику, засвідчує тенденцію до посилення саме інституційної складової – незалежності органів державної реєстрації прав на землю, цифрового відстеження ланцюга угод та

кримінальної відповідальності посадових осіб реєстраційних органів за зловживання повноваженнями – на противагу спробам вичерпно описати всі можливі способи захоплення в диспозиції єдиної кримінально-правової норми [20].

Це узгоджується з висновком про те, що ефективність кримінально-правового механізму визначається не так формулюванням складу злочину, як дієздатністю інституцій, які забезпечують його застосування: реєстраційних органів, нотаріату, досудового розслідування та суду. Для України, яка одночасно проходить процедуру скринінгу законодавства за розділом 11 та реформує систему протидії рейдерству, це означає, що гармонізація з *acquis* ЄС повинна супроводжуватися не лише текстуальними змінами до Кримінального кодексу, а й розбудовою інституційної спроможності органів, відповідальних за реєстрацію прав на землю, – вимога, яка прямо кореспондує з пріоритетами Національної програми адаптації щодо реформування компетентних органів [5].

3.5. Напрями вдосконалення кримінального законодавства України у світлі вимог розділу 11 та зобов'язань євроінтеграції. Проведений аналіз дозволяє сформулювати кілька напрямів удосконалення кримінально-правового механізму протидії рейдерству на об'єктах агропромислового комплексу. По-перше, доцільною є систематизація «рейдерського блоку» статей 205-1, 206, 206-2 та 197-1 КК України – не обов'язково шляхом їх фізичного об'єднання в один розділ, а шляхом узгодження термінології, кваліфікуючих ознак та логіки побудови санкцій, аби усунути виявлену в доктрині неузгодженість тяжкості діяння й суворості покарання [27].

Не менш важливим є перегляд санкцій статей 205-1, 206 та 206-2 КК України в бік більшої диференціації залежно від вартості захопленого майна (зокрема земельних ділянок). Пропозиція щодо додаткового врахування статусу потерпілого суб'єкта господарювання (наприклад, розміру фермерського господарства) потребує окремого обґрунтування, оскільки має узгоджуватися з принципами рівності форм власності та пропорційності кримінальної відповідальності: тяжкість діяння насамперед визначається способом вчинення, наслідками, розміром завданої шкоди та роллю винного, а не розміром потерпілого підприємства; підтримку малих аграрних виробників доцільніше забезпечувати економічними, процесуальними та інституційними засобами, а не диференціацією кримінальної санкції за ознакою

розміру потерпілого. Так само доцільним є розгляд можливості застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб, передбачених розділом XIV-1 Загальної частини КК України, до підприємств, використаних як інструмент рейдерського захоплення земель АПК, – за умови дотримання встановлених Кримінальним кодексом України підстав і меж застосування таких заходів (зокрема вичерпного переліку відповідних кримінальних правопорушень та наявності зв'язку діяння уповноваженої особи з інтересами юридичної особи), що загалом узгоджується із загальноєвропейською тенденцією до посилення корпоративної кримінальної відповідальності [23].

З огляду на встановлену пріоритетність реформування компетентних органів у Національній програмі адаптації [5], доцільно також синхронізувати кримінально-правові гарантії незалежності державних реєстраторів із подальшою цифровізацією Державного земельного кадастру, яка вже демонструє позитивну динаміку [30; 31].

Окремого вирішення потребує інституціоналізація статистичного й аналітичного забезпечення протидії рейдерству – регулярного зіставлення даних Держгеокадастру про обсяги угод на ринку землі з даними судової та прокурорської статистики за «рейдерським блоком» статей КК України, що дозволить своєчасно виявляти регіональні осередки підвищеного ризику.

Порівняльно-правовий аналіз ефективних практик свідчить про доцільність поступової відмови від спроб вичерпного текстуального опису способів рейдерства на користь посилення інституційних (реєстрових, нотаріальних) запобіжників у поєднанні із загальними нормами про шахрайство та зловживання довірою [20; 21].

4. Висновки

1. Аналіз змісту й структури переговорного розділу 11 «Сільське господарство та розвиток сільських територій» показав, що він входить до п'ятого переговорного кластеру та охоплює 130 цілей і 177 актів права ЄС, які підлягають імплементації в Україні. Особливість отриманого результату полягає у виявленні того, що *acquis* розділу 11 не містить прямих кримінально-правових приписів, однак опосередковано вимагає дієздатного кримінально-правового захисту права власності на землю як передумови функціонування прозорого ринку землі.

Це пояснюється функціональною логікою права ЄС, орієнтованого на результат (прозорий і передбачуваний ринок), а не на фор-

мальне текстуальне узгодження галузевого законодавства. Це не є прямою нормативною вимогою *acquis* розділу 11, а функціональним зв'язком: дієздатний кримінально-правовий захист земельних прав сприяє реальному інвестиційному клімату, необхідному для інтеграції аграрного сектору до спільного ринку ЄС.

2. Кримінально-правова характеристика статей 197-1, 205-1, 206, 206-2 та 358 КК України виявила розпорошеність «рейдерського блоку» норм між розділами VI і VII Особливої частини Кримінального кодексу України та неузгодженість тяжкості діянь і суворості санкцій. Відмінною рисою цього результату є те, що він отриманий на основі поєднання догматичного аналізу норм із узагальненням правозастосовної статистики, яка засвідчує рідкісність застосування статті 206 КК України навіть за високого рівня латентності господарських злочинів.

Такий підхід дозволить вирішити частину загальної проблеми, пов'язаної з відсутністю цілісної кримінально-правової концепції протидії рейдерству, шляхом обґрунтування конкретних напрямів систематизації відповідних складів.

3. Статистичний аналіз ринку землі та судової практики продемонстрував, що обсяг угод на ринку сільськогосподарської землі перевищив один мільйон гектарів, а лише у 2025 році реалізовано понад 356 тисяч гектарів раніше мораторних земель за середньої ціни 57,4 тисячі гривень за гектар, що об'єктивно розширює простір для рейдерських посягань. Кількісна оцінка результату (18 гектарів і понад 160 мільйонів гривень у справі щодо ринку «Столичний», п'ятирічний строк розслідування без формально визнаних потерпілих) ілюструє інституційну повільність протидії рейдерству, що пов'язано з послабленням контролю в умовах воєнного стану та вимушеного переміщення власників і документації.

4. Порівняльно-правовий аналіз зарубіжного досвіду (зокрема законодавства Австралії про регулювання поглинань) підтвердив, що ефективність протидії рейдерству визначається не вичерпністю текстуального опису складів злочину, а інституційною спроможністю реєстраційних, нотаріальних і правоохоронних органів.

Особливістю цього висновку є його узгодженість із функціональною логікою *acquis* ЄС, що дозволяє вирішити частину проблеми гармонізації через переорієнтацію законотворчої політики з каральної на інституційно-профілактичну складову.

5. Сформульовані пропозиції щодо систематизації «рейдерського блоку» статей КК України, диференціації санкцій, посилення заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб та інституціоналізації статистичного моніторингу земельних кримінальних правопорушень дозволяють вирішити практичну частину поставленої мети дослідження.

Порівняльна оцінка засвідчує, що реалізація цих пропозицій узгоджується з пріоритетами Національної програми адаптації законодавства України до права ЄС за переговорним розділом 11, зокрема з напрямом реформування компетентних органів, а отже може розглядатися як складова успішного завершення переговорів за кластером «Ресурси, сільське господарство та політика згуртованості».

Конфлікт інтересів. Автор декларує, що не має конфлікту інтересів стосовно даного дослідження, у тому числі фінансового, особистісного характеру, авторства чи іншого характеру, що міг би вплинути на дослідження та його результати, представлені в цій статті.

Фінансування. Дослідження проводилося без фінансової підтримки.

Доступність даних. Рукопис не має пов'язаних даних, окрім загальнодоступних офіційних статистичних відомостей органів державної влади України (зокрема Держгеокадастру, судової системи та Офісу Генерального прокурора України), первинні джерела яких зазначені безпосередньо в тексті дослідження та можуть бути отримані за відповідними електронними адресами.

Використання штучного інтелекту. Автор підтверджує, що на етапі підготовки рукопису використовувалася мовна модель штучного інтелекту Claude (Anthropic). Модель застосовувалася для 1) стилістичного редагування тексту; 2) пошуку та первинного узагальнення відкритих наукових публікацій та офіційної статистики, використаних у статті.

Автор самостійно здійснив перевірку кожного статистичного показника за первинними джерелами.

Використання інструменту штучного інтелекту не змінило й не підмінило самостійних наукових висновків дослідження – воно мало допоміжний, технічно-редакційний характер.

Внесок автора. Тетяна Дуюнова: концептуалізація дослідження, методологія, формальний аналіз, дослідження (опрацювання джерел), написання тексту, рецензування та редагування, візуалізація.

REFERENCES

1. Переговори про вступ України до ЄС: повний гід у 12 питаннях. Урядовий портал з питань європейської та євроатлантичної інтеграції. <https://eu-ua.kmu.gov.ua/en/news/peregovory-pro-vstup-ukrayiny-do-yes-povnuj-gid-u-12-pytannyah/>
2. Євроінтеграція: Україна презентувала План імплементації права ЄС в аграрному секторі. Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України. <https://me.gov.ua/News/Detail/fab1f56b-5ae5-42eb-9057-dde0d49af70f?lang=uk-UA&title=PlanImplementatsiiPravasVAgrarnomuSektori>
3. Процес вступу України до ЄС з точки зору сільського господарства. Аграрна освіта та наука в Україні, 2025. https://agrarausbildung-ukraine.net/wp-content/uploads/2025/03/Beitrittsprozess-der-Ukraine_-Februar-2025_UA.pdf
4. Що принесе українському селу входження у простір Єдиної Європи? <https://www.gomgal.lviv.ua/Fullnew/7402>
5. Пріоритети в переговорах за аграрними розділами. Урядовий кур'єр. <http://ukurier.gov.ua/uk/news/prioriteti-v-peregovorah-za-agrarnimi-rozdilami/>
6. Джуган, В. В., Бисага, Ю. М., Гомонай, В. В. (2026). Державна та корпоративна політика протидії рейдерству в аграрному секторі економіки. *Академічні візії*. № 55. DOI: <https://doi.org/10.66556/2786-586X.55.dzhugan-v>
7. Рейдерство: криміналістичні аспекти протидії, стандарти доказування та судово-інституційні гарантії верховенства права. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2026. Т. 3. № 3. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.03.3.37>
8. Дудоров, О. О., Мовчан, Р. О. (2020). Кримінальна відповідальність за злочини у сфері земельних відносин: законодавство, доктрина, практика : монографія / передм. О. О. Дудорова. Вінниця : ТОВ «Твори», 1152 с.
9. Мовчан, Р. О. (2020). Самовільне зайняття земельної ділянки, вчинене щодо земель з особливим правовим режимом: окремі питання кваліфікації. *Держава та регіони*. Серія: Право. № 2. С. 134–139. http://www.law.stateandregions.zp.ua/archive/2_2020/25.pdf
10. Пенязькова, О. О. (2018). Кримінально-правова охорона земель в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / наук. керівник З. А. Загінєй ; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ, 291 с. <https://uacademic.info/ua/document/0418U005066>
11. Мовчан, Р. О. (2015). Кримінально-правова охорона земельних ресурсів за законодавством країн Західної Європи. *Право і громадянське суспільство*. № 4. <http://lcslaw.knu.ua/index.php/arkhiv-pomeriv/4-12-2015/item/246-kryminalno-pravova-okhorona-zemelnykh-resursiv-za-zakonodavstvom-krayin-zakhidnoyi-yevropy-movchan-r-o>
12. Гусєва, В. О. (2022). Криміналістична класифікація кримінальних правопорушень, пов'язаних із рейдерством, елементи їх криміналістичних характеристик. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. № 3 (99). С. 242–252. DOI: <https://doi.org/10.33766/2524-0323.99.242-252>
13. Дудоров, О. О., Каменський, Д. В., Титаренко, С. С. (2021). Кримінально-правова оцінка зловживань державних реєстраторів у контексті протидії рейдерству. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. № 1 (118). С. 118–130. <https://scientbul.naiau.kiev.ua/index.php/scientbul/article/view/1351>
14. Шульга, А. М. (2021). Теоретичні аспекти встановлення форм та видів вини у кримінальних правопорушеннях проти земельних ресурсів України. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. № 1 (49). DOI: [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2021.1\(49\).233170](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2021.1(49).233170)
15. Як захистити агробізнес від рейдерства. Юридична газета, 2018. <https://yur-gazeta.com/publications/practice/zemelne-agrarne-pravo/yak-zahistiti-agrobiznes-vid-reyderstva.html>
16. Пархоменко, Н. М. (2012). Гармонізація законодавства України з європейським та міжнародним правом: методи, етапи, види. *Часопис Київського університету права*. № 1. С. 338–342.
17. Кебус, А. В. (2026). Гармонізація кримінального законодавства України зі стандартами ЄС у сфері захисту персональних даних. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. Том 4. № 93. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.93.4.28>
18. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Урядовий портал з питань європейської та євроатлантичної інтеграції, 2025. <https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/Zvit-pro-vykonannya-Ugody-pro-asotsiatsiyu-za-2025-r.pdf>
19. Kirschke, D. та ін. (2024). Агрополітичний звіт APD/APB/03/2024. Вступ України до ЄС та переговори про приєднання: наслідки для аграрного сектору. Німецько-український агрополітичний діалог, https://www.apd-ukraine.de/fileadmin/user_upload/APD_Kirschke_UKR.pdf
20. Живова, Ю. В. (2023). Зарубіжний досвід у сфері боротьби з кримінальними правопорушеннями у земельних відносинах. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. № 65. С. 70–73.
21. Хаустова, В. Є., Трушкіна, Н. В. (2024). Забезпечення сталого та раціонального землекористування: міжнародний досвід та українські реалії (у т. ч. досвід країн ЄС щодо регулювання ринку земель сільськогосподарського призначення). *Бізнес Інформ*. № 1. С. 218–234. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-1-218-234>

22. Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо удосконалення видів кримінальних покарань: Закон України від 23.08.2023 № 3342-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3342-IX>
23. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III (чинна редакція). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
24. Стаття 197-1. Самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво. Кримінальний кодекс України. Protocol.ua. https://protocol.ua/ua/kriminalnyi_kodeks_ukraini_statyya_197_1/
25. Ст. 197-1 ККУ. Самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво. Редакція 2025 року. <https://urst.com.ua/kku/st-197-1>
26. Самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво (ст. 197-1 КК). Судова практика кваліфікації сукупності діянь. [https://asteelex.com/blog/samovilne-zajnyattya-zemelnoyi-dilyanki-ta-samovilne-budivnicztvo-\(st.-197-1-kk\)](https://asteelex.com/blog/samovilne-zajnyattya-zemelnoyi-dilyanki-ta-samovilne-budivnicztvo-(st.-197-1-kk))
27. Коломійчук, В. О. (2022). До питання про покарання за злочини, які охоплюються поняттям рейдерство. *Нове українське право*. Вип. 5. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2022.5.8>
28. Протидія законній господарській діяльності: історична ретроспектива криміналізації та судова статистика за ст. 206 КК України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 7. С. 124. https://lsej.org.ua/7_2022/124.pdf
29. Земельний ринок в Україні: фінальний аналітичний огляд. Київська школа економіки, 2025. <https://kse.ua/wp-content/uploads/2025/06/Zemelnyi-rinok-v-Ukrayini.pdf>
30. Ринок та оцінка земель. Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру. <https://land.gov.ua/category/napriamy-diialnosti/rynok-ta-otsinka-zemel/>
31. Держгеокадастр: підсумки діяльності 2025 року. Укрінформ. <https://www.ukrinform.ua/tag-derzgeokadastr>
32. Аналіз показників судової статистики та судової практики щодо земельних спорів у I кварталі 2025 року. Господарський суд Харківської області, 2025. <https://court.gov.ua/storage/portal/sud5023/zem1kv25.pdf>
33. 160 мільйонів, 5 років розслідування і жодного потерпілого. З чим справа ринку «Столичний» іде до суду. УНІАН, 2026. <https://www.unian.ua/economics/other/160-milyoniv-5-rokiv-rozsliduvannya-i-zhodnogo-poterpilogo-z-chim-sprava-rinku-stolichniy-ide-do-sudu-13469901.html>
34. Krushynskyi S., Zakharchuk V. Object of Criminal Offences Related to Raiding. *University Scientific Notes*. 2022. No. 4 (88). P. 39–48. DOI: <https://doi.org/10.37491/UNZ.88.4>
35. Derevyanko, B., Pashkov, V., Turkot, O., Zahrisheva, N., Bisiuk, O. (2020). Addressing the issue of corporate raiding in Ukraine. *Problems and Perspectives in Management*. Vol. 18, No. 1. P. 171–180. DOI: [https://doi.org/10.21511/ppm.18\(1\).2020.15](https://doi.org/10.21511/ppm.18(1).2020.15)
36. Rojansky, M. A. (2014). Corporate Raiding in Ukraine: Prevention, Defense, and Policy Reform. *Review of Central and East European Law*. Vol. 39, No. 3–4. P. 245–289. DOI: <https://doi.org/10.1163/15730352-00000020>
37. Breaking the rural underdevelopment trap? Eastern enlargement, Ukraine and the EU's Common Agricultural Policy. *Journal of European Public Policy*. 2025. DOI: <https://doi.org/10.1080/13501763.2025.2486079>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Tetiana Duyunova

Doctor of Economic Sciences, Head of the Department of Law and European Integration, State Biotechnology University
duyunova@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4744-6301>

Дуюнова Тетяна Василівна

доктор економічних наук, завідувачка кафедри права та європейської інтеграції, Державний біотехнологічний університет
duyunova@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4744-6301>

Дата надходження статті: 22.04.2026

Дата надходження виправленої версії статті: 22.05.2026

Дата прийняття статті: 08.06.2026

Дата публікації статті: 05.10.2026